

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ (НУШ) ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ

Скрипник Сергій Васильович

доцент кафедри екології та біологічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент
Хмельницький національний університет

skrypnyks2@gmail.com

Анотація. У статті розглядаються особливості оцінювання здобувачів освіти з біології в умовах Нової української школи. Акцент зроблено на трьох групах очікуваних результатів: знаннєвій, діяльнісній та ціннісній. Проаналізовано зміни в підходах до оцінювання, окреслено роль формувального оцінювання та надано приклади оцінювальних інструментів, орієнтованих на компетентнісний підхід у вивченні біології.

У контексті реформування освітньої галузі України особливого значення набуває питання оцінювання результатів навчання, що реалізується на засадах Нової української школи (НУШ) [1].

Згідно з Концепцією НУШ, головна мета освіти полягає не лише в передачі знань, а й у формуванні компетентностей, що забезпечують здатність застосовувати знання в життєвих ситуаціях. Біологія, як природнича освітня галузь, має величезний потенціал для розвитку наукового мислення, дослідницьких навичок і ціннісного ставлення до природи та життя [2].

Теоретичні засади оцінювання в НУШ. Оцінювання в Новій українській школі є не лише інструментом контролю, а насамперед важливим елементом освітнього процесу, який слугує для підтримки розвитку здобувачів освіти, формування в них відповідальності за результати навчання та вміння здійснювати самоаналіз [3].

Основу системи оцінювання становить компетентнісний підхід, який орієнтується на інтеграцію знань, умінь, навичок, ставлень і цінностей. Відповідно до модельних навчальних програм, результати навчання в НУШ класифікуються на три групи: знаннєві, діяльнісні та ціннісні. Такий підхід забезпечує всебічну оцінку освітніх досягнень і враховує як когнітивну, так і особистісну сферу здобувачів освіти [4].

1. Знаннєва група результатів. Ця група охоплює формування наукових знань, понять, термінів, класифікацій, закономірностей, властивостей і процесів. Вона відповідає на питання: що учень знає і розуміє. Приклади результатів у біології: розуміє будову та функції клітини; пояснює роль фотосинтезу у житті рослин; називає етапи ембріонального розвитку людини.

Інструменти оцінювання: тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді; заповнення таблиць (наприклад, «Типи тканин – функції – приклади»); завдання на співставлення (наприклад, «Орган – функція»); складання схем і класифікацій (наприклад, схема кровообігу).

Приклад завдання: *«Поясни, у чому полягає відмінність між автотрофним і гетеротрофним способом живлення».*

2. Діяльнісна група результатів. Ця група пов'язана з розвитком умінь застосовувати біологічні знання в практичній діяльності, здійснювати спостереження, експериментувати, аналізувати, обґрунтовувати рішення. Вона відповідає на питання: Що учень уміє робити?

Приклади результатів у біології: проводить мікроскопічні спостереження та замальовує результати; планує і виконує біологічне дослідження; інтерпретує графіки, діаграми, результати спостережень; використовує набуті знання для вирішення прикладних завдань (наприклад, з охорони здоров'я чи довкілля).

Інструменти оцінювання: практичні роботи; звіти про лабораторні дослідження; інтерактивні завдання (використання цифрових моделей, віртуальних лабораторій); картки спостереження і чек-листи.

Приклад завдання: *«Проведи дослідження: спостереження за диханням кімнатної рослини. Опиши хід роботи, зроби висновок». «Створи ментальну карту на тему “Органи травної системи людини та їх функції”».*

3. Ціннісна група результатів. Ця група фокусується на ставленні здобувачів освіти до себе, природи, суспільства, формуванні екологічної, соціальної, здоров'язбережувальної компетентностей. Вона відповідає на питання: яке ставлення має здобувач освіти і як він оцінює ситуації.

Приклади результатів у біології: усвідомлює цінність життя, відповідально ставиться до здоров'я; формує екологічне мислення; мотивований до збереження біорізноманіття; виявляє етичне ставлення до живих організмів.

Інструменти оцінювання: есе або рефлексивні нотатки; дискусії або дебати; оцінка участі в екологічних проєктах або акціях; спостереження за поведінкою здобувача освіти у груповій роботі.

Приклад завдання: *«Напиши есе на тему: “Чому важливо захищати червонокнижні види в Україні?”», «Склади правила екологічно свідомої поведінки в побуті», «Вислови свою думку: чи етично використовувати тварин у біомедичних дослідженнях?»*

Оцінювання за трьома групами результатів у НУШ сприяє розвитку не лише академічних знань, але й практичних навичок та морально-етичних переконань. Такий підхід відповідає сучасним вимогам до освіти, яка має бути орієнтованою на всебічний розвиток особистості та підготовку до реального життя. У викладанні біології це особливо важливо, адже предмет формує наукове світобачення, екологічну свідомість і відповідальне ставлення до життя [5].

Особливості оцінювання кожної групи результатів:

1. Оцінювання знаньсєвих результатів. Традиційно оцінювання знань здійснюється через письмові роботи, тести, усне опитування. У НУШ важливо не лише перевірити наявність знань, але й здатність застосовувати їх у

практичних ситуаціях. Приклад завдання: *«Поясни, чому видалення хлорофілу з листка змінює процес фотосинтезу»*.

2. Оцінювання діяльнісних результатів. Це оцінювання зосереджене на процесах, а не лише на результатах. Важливими є: проведення експерименту, ведення щоденника спостережень, створення моделей чи ментальних карт, участь у проєктах. Наприклад: *«Заплануй і проведи дослідження про вплив світла на проростання насіння»*. Оцінювання включає саморефлексію, взаємооцінювання та оцінювання вчителем.

3. Оцінювання ціннісних результатів. Ця група результатів найменш придатна до стандартизованого оцінювання. Тут доцільне застосування спостереження, анкетування, творчих завдань, есе, рефлексивних нотаток. Приклад: *«Напиши есе на тему “Чому я обираю екологічно відповідальний стиль життя”»*.

Формувальне оцінювання є ключовим інструментом підтримки індивідуального прогресу. У вивченні біології воно передбачає надання здобувачам освіти чітких критеріїв успіху, використання рубрик, листів спостереження, щоденників навчання. Воно сприяє самооцінюванню, усвідомленню власних досягнень та активному включенню в освітній процес.

Приклади інструментів оцінювання: рубрика для оцінювання дослідницької роботи (містить критерії: постановка проблеми, методика дослідження, аналіз результатів, оформлення); контрольний лист для самооцінювання під час лабораторної роботи; цифрові інструменти (Google Forms, LearningApps, Kahoot) для формувального оцінювання; портфоліо здобувача освіти як засіб накопичення індивідуальних досягнень.

Висновки. Оцінювання в НУШ трансформується з контролюючого механізму у засіб розвитку здобувача освіти. Збалансований підхід до трьох груп результатів – знанєвих, діяльнісних і ціннісних – дозволяє створити умови для формування компетентного, відповідального та критично мислячого громадянина. Біологія як шкільний предмет відкриває широкі можливості для реалізації таких підходів, забезпечуючи інтеграцію знань, навичок і цінностей у життєвий досвід здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 5–6 класів закладів загальної середньої освіти: наказ МОН України від 01.04.2022 № 289 // Офіційний вісник України. 2022. № 29.
2. Твердохліб Т. І. Біологічна освіта в умовах Нової української школи: зміст, технології, оцінювання // Біологія і хімія в рідній школі. 2021. № 3. С. 3–8.
3. Огієнко О. І. Формувальне оцінювання в освітньому процесі: теорія і практика: монографія. Київ: Науковий світ, 2020. 168 с.

4. Сергієнко О. М. Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів у Новій українській школі // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 2022. № 2 (87). С. 45–52.
5. Терещенко В. М. Біологія в НУШ: методика викладання у 5–6 класах. Київ: Освіта, 2022. 144 с.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАУКОВОСТІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Ірина Трускавецька

докторантка, доцент кафедри природничих дисциплін і методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі
irina-truskaveckaya@ukr.net

У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти особливої актуальності набуває проблема реалізації принципу науковості, як ключової складової професійної підготовки майбутніх учителів природничої освітньої галузі. Формування майбутніх учителів сучасного покоління, здатних мислити критично, діяти інноваційно та впроваджувати наукові підходи у професійну діяльність, вимагає чіткого методологічного обґрунтування освітнього процесу.

Науковий світогляд і цілісна природничо-наукова картина світу включають розуміння навколишнього середовища, як джерела речовин, енергії та інформації, а також різних рівнів організації живої та неживої природи. Важливими аспектами є взаємодія і зв'язки в природі, а також взаємозв'язок між людиною і природою, що включає екологічний баланс і управління відновлюваними та невідновлюваними природними ресурсами [4].

У структурі професійної підготовки фахівців природничої освітньої галузі, згідно з дослідженнями О. Блажко [1], С. Гончаренка [2], Н. Грицай [3], принцип науковості забезпечує розвиток таких компонентів: когнітивного – засвоєння сучасних наукових знань у предметній галузі (наприклад, біологія, хімія, екологія); методологічного – володіння способами наукового пізнання (спостереження, експеримент, моделювання); дослідницького – здатність до проведення власних наукових пошуків, участі в проєктній діяльності, написанні наукових праць; ціннісно-мотиваційного – усвідомлення значущості науки для суспільного розвитку та виховання. Водночас, О. Семенець [5] і С. Сисоєва [6] проаналізували особливості реалізації принципу науковості в умовах оновлення змісту педагогічної освіти та висвітлили важливість наукового підходу у формуванні компетентного педагога нового покоління.

Принцип науковості передбачає залучення здобувачів вищої освіти до активної участі в науковій діяльності шляхом організації роботи в гуртках, участі в конференціях, проєктній діяльності та дослідженнях, що стимулює їхню